

2024-06-27
KN2024/01431

Klimat- och näringslivsdepartementet

Affärsverket svenska kraftnät
Box 1200
172 24 Sundbyberg

Uppdrag att lämna förslag till hur el- och vätgasinfrastruktur kan samplaneras i Norrbottens och Västerbottens län

Regeringens beslut

Regeringen ger Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) i uppdrag att lämna förslag till hur el- och vätgasinfrastruktur kan samplaneras för att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt möjliggöra den pågående nyindustrialiseringen i Norrbottens och Västerbottens län samt att redovisa en plan för utbyggnad av el- och vätgasinfrastruktur på transmissionsnivå för perioden 2024–2033.

Svenska kraftnät ska när uppdraget utförs inhämta synpunkter från Statens energimyndighet (Energimyndigheten), Energimarknadsinspektionen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Försvarsmakten samt vid behov andra berörda beredskapsmyndigheter. Svenska kraftnät bör också inhämta synpunkter från näringslivet, Sametinget, Energigas Sverige, berörda kommuner och regioner samt andra aktörer som är relevanta för uppdraget.

Svenska kraftnät ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 16 augusti 2025.

Närmare om uppdraget

Uppdraget kompletterar uppdraget *Planering för ökad elanvändning*, som framgår av Svenska kraftnäts regleringsbrev för budgetåret 2024 och innebär att Svenska kraftnät ska synliggöra för elmarknadens aktörer var produktion av el, flexibilitetsresurser och elanvändning bör anslutas för att bidra till en effektivare utbyggnad av elsystemet.

Svenska kraftnät ska vid genomförandet av uppdraget ta sin utgångspunkt i sin nätutvecklingsplan för perioden 2024–2033 och beakta regeringens proposition Energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105). Vid genomförandet av uppdraget ska Svenska kraftnät också ta beredskapshänsyn så att samhällets energiförsörjning stärks såväl i framtida kriser som under höjd beredskap.

Bakgrund

I Norrbottens och Västerbottens län sker flera historiskt omfattande företagsetableringar och företagsexpansioner som, parallellt med varandra, realiserar i en mycket snabb takt och med lång tidshorisont. De fokuserar tidigt i värdekedjan på sådant råmaterial och sådana produkter som är avgörande insatsvaror för hela landets industriomställning och konkurrenskraft.

I propositionen Energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105) tar regeringen ett helhetsgrepp kring energisystemet. Regeringen bedömer att fossilfri vätgas kommer att utgöra en viktig del av Sveriges framtida energisystem och är en förutsättning för utfasning av fossila bränslen i industrin. Regeringen bedömer också att statliga insatser för vätgas bör vägledas av vissa principer som löpande bör följas upp och kan justeras utifrån förändrade förutsättningar och behov. Dessa principer är följande.

- Användningen av fossilfri vätgas ska bidra till omställningen till fossilfria energisystem och industriprocesser.
- Vätgasanvändning ska fokusera på samhällsekonomiskt nyttiga tillämpningar där mer resurs- och kostnadseffektiva alternativ saknas.
- Vätgasproduktion ska effektivt integreras med el- och värmesystem och bidra till en trygg energiförsörjning i Sverige.
- Vätgasinfrastruktur ska byggas ut på ett sätt som underlättar klimatomställningen och värnar Sveriges konkurrenskraftiga energipriser.

Användningen av vätgas i Sverige förväntas öka kraftigt i framtiden, inte minst utifrån de planerade stora industrisatsningarna och stora vätgaskonsumenterna i norra Sverige, bl.a. då det finns goda förutsättningar

för att producera vätgas med fossilfri el. Den pågående nyindustrialiseringen i Norrbottens och Västerbottens län har synliggjort vätgasens potential i ett framtida energisystem och regeringen bedömer att fossilfri vätgas kan vara den bästa lösningen för utfasning av fossila bränslen i flera industrisektorer, inte minst järn- och stålproduktion. Genom ett antal stora aviserade industrisatsningar är det möjligt att stora delar av basindustrin i norra Sverige kommer att använda vätgas direkt i sina processer när industrin ställer om till fossilfri tillverkning. Vätgasanvändningen kan bidra till integreringen av ny elproduktion. Flexibel användning av elektrolysörer tillsammans med utbyggd infrastruktur för vätgas och nyttjande av vätgaslagring kan bidra till balanseringen av elnätet.

För närvarande är inte transmissionsnätet för el i elområdet SE1 dimensionerat för överföring av den mängd el som industrin efterfrågar. Programmet Fossilfritt övre Norrland är ett investeringspaket som Svenska kraftnät skapat för att möjliggöra den industriella energiomställningen i norra Sverige. För att lyckas med energiomställningen krävs nya ledningar och stationer som kan ansluta både industrier och nya elproduktionsanläggningar i området. Även geografiskt närliggande investeringsprojekt ingår i programmet, som kan delas i tre huvudprojekt: Norrlandskusten, Malmfälten och Aura Line. Den totala investeringsvolymen för hela programmet Fossilfritt övre Norrland beräknar Svenska kraftnät till cirka 10 miljarder kronor, men myndigheten bedömer samtidigt att summan kommer att öka successivt vartefter nya projekt förs in i programmet till följd av ett stort utökat behov av el och effekt. Industrins nya behov kan mötas på olika sätt och regeringen bedömer att vätgas kan bli en viktig pusselbit i en effektiv och snabb utveckling av nya produkter och tjänster som har förutsättningar att skapa en stärkt konkurrenskraft och ökad sysselsättning i norra Sverige.

Det finns redan i dag ett tillståndsinstitut för att pröva byggnation av vätgasledningar i Sverige genom lagen (1978:160) om vissa rörledningar, men andra marknadsregler saknas i nationell lagstiftning. På EU-nivå förväntas det s.k. gasmarknadspaketet träda i kraft i närtid. Förslagen till Europaparlamentets och rådets direktiv om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas och förordning om de inre marknaderna för förnybara gaser och naturgaser och för vätgas innehåller regler för den framtida europeiska vätgasmarknaden, som nätplanering, intäktsreglering och tredjepartstillträde till vätgasinfrastruktur.

Regeringen gav den 14 december 2023 Energimarknadsinspektionen i uppdrag att genomföra delar av EU:s gasmarknadspaket (KN2023/04527).

Energimyndigheten är nationell samordnare för vätgas (KN2023/02715). I det uppdraget ingår bland annat att analysera hur vätgasinфраstruktur kan utvecklas i synergi med elsystemet och energisystemet i stort och att tydliggöra olika aktörers roller och ansvar. Den 26 mars 2024 delredovisade Energimyndigheten sitt uppdrag (KN2023/02715). I sin delredovisning lyfter Energimyndigheten vikten av samplanering mellan el- och vätgasinфраstruktur. Vidare har Svenska kraftnät i sin nätutvecklingsplan för 2024–2033 och i sin långsiktiga marknadsanalys betonat vikten av en väl fungerande samplanering mellan el- och vätgasöverföringssystemen för att möjliggöra en energiomställning som är så samhällsekonomiskt effektiv som möjligt. I Svenska kraftnäts remissvar över promemorian Förslag om nya energipolitiska mål anför myndigheten att den bör ha ansvaret för att samordna planeringen av både el- och vätgasinфраstruktur.

Skälen för regeringens beslut

Regeringens utgångspunkt är att regelverk och styrmedel behöver ses över i takt med att vätgasanvändningen ökar i samhället. Vissa aktörer har uttryckt att Sverige borde gå före och genomföra gasmarknadspaketets vätgasdelar tidigare än 2033 för att skapa regulatorisk förutsägbarhet. Samtidigt kan en förtida reglering hämma marknadsutvecklingen genom att skapa regulatoriska hinder i ett tidigt skede. Det finns därför skäl för regeringen att skapa både förutsägbarhet och flexibilitet i den nationella marknadsutvecklingen. Eftersom det tar många år att få ett infrastrukturprojekt till stånd, är det lämpligt att i ett första steg arbeta med nätplanering där ett uttryckt behov av energiinfrastruktur finns redan idag.

Regeringen anser att överföringssystem för el och vätgas på transmissionsnivå ska byggas samhällsekonomiskt effektivt. Det innebär att elnät och vätgasnät bör planeras med hänsyn till varandra där det är lämpligt. I Norrbottens och Västerbottens län finns parallella storskaliga planer på ny el- och vätgasinфраstruktur. Eftersom Svenska kraftnät är ansvarigt för att planera, bygga och driva transmissionsnätet för el är det lämpligt att myndigheten också beaktar och ansvarar för en parallell vätgasinфраstruktur i sin planering.

På regeringens vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Henrik Hägglund

Kopia till

Statsrådsberedningen/ EU

Finansdepartementet/ BA, KO och SFÖ

Försvarsdepartementet/ ETU

Kulturdepartementet/ SNA

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet/ SPN, SMF och TM

Energimarknadsinspektionen

Försvarsmakten

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Statens energimyndighet